ARCHE

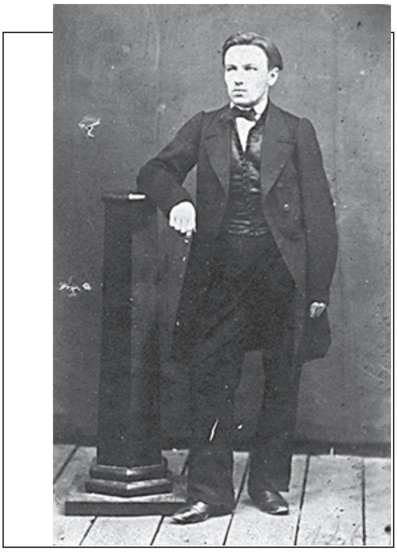

Паўстаньне 1863—1864 гг. і лёсы Беларусі

ARCHE 12 (99)
сьнежань 2010

ARCHE 12-2010

Навуковы, навукова-папулярны, грамадзка-палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс «ARCHE Пачатак» выдаецца зь верасьня 1998 году штомесяц.

РЭДАКЦЫЯ:

Валер Булгакаў — галоўны рэдактар
Аляксандар Пашкевіч — намесьнік галоўнага рэдактара
Віктар Жыбуль — рэдактар
Алена Казлова — сакратарка рэдакцыі
Аляксандра Макавік — рэдактар
Сяргей Бахун — распаўсюднік

Укладаньне нумару — **Вольга Гарбачова**

ARCHE is a Partner of European Cultural Journals Network Eurozine (www.eurozine.com)

Адрас для допісаў: ARCHE, а/с 3, 220018, Менск-18.
E-mail: arche@arche.org.by.
Тэл. (029) 550-79-69.

Часопіс можна замовіць у распаўсюднікаў:

Баранавічы — Руслан Равяка, п/с 13, 225409, Баранавічы-9, тэл. (029) 767-20-37.

Берасьце — Ігар Бараноўскі, тэл. (0162) 25-61-55, (029) 8-000-157.

Віцебск — Барыс Хамайда, тэл. (0212) 34-52-41.

Гародня — Эдвард Дмухоўскі, тэл. (029) 133-87-17.

Гомель — Ларыса Шчыракова, тэл. (029) 341-66-94; Дзяніс Федарэнка, тэл. (029) 733-55-22.

Магілёў — Алесь Асіпцоў, тэл. (0222) 25-57-85, (029) 625-57-85.

Маладэчна — Алесь Кштальтны, тэл. (044) 792-36-88, (033) 602-19-74.

Менск — Сяргей Бахун, тэл. (029) 724-54-56, 624-54-56.

Наваполацак — Ірына Бельская, тэл. (029) 296-15-73.

Шукаем распаўсюднікаў зь іншых мясьцінаў.

Падпіска на часопіс «ARCHE Пачатак» прымаецца ўва ўсіх аддзяленьнях «Белпошты».

Заснавальнік: Андрэй Дынько.
Выдавец: установа «Рэдакцыя часопісу «Архэ-Пачатак».
Пасьведчаньне аб дзяржаўнай рэгістрацыі № 530 ад 4.05.2001.
ISSN 1392-9682

Юрыдычны адрас: вул. Нававіленская, 24/1А, каб. 2П, 220053, Менск.
Цана дамоўная.
Рэдакцыя не вяртае і не рэцэнзуе рукапісаў.
Рэдакцыя рэдагуе матэрыялы, прынятыя да друку.

Падпісана ў друк 27.12.2010.
Выхад у сьвет 30.12.2010. Фармат 70x100 1/16.
Друк афсэтны. Гарнітура Школьная.
Наклад 600 асобнікаў. Замова

Надрукавана з гатовых дыяпазытываў заказчыка ў друкарні ТАА «Палікрафт», вул. Кнорына, 50, 220103, Менск.
ЛП № 02330/0131696 ад 30.04.2004.

У афармленьні першай старонкі вокладкі выкарыстаныя фотаздымкі ўдзельнікаў паўстаньня 1863—1864 гг. з фондаў Літоўскага дзяржаўнага гістарычнага архіву і Польскай бібліятэкі ў Парыжы.
Дызайн вокладкі — Ягор Шумскі.

© «ARCHE Пачатак», 2010

Падпісны індэкс 00345

ARCHE on-line: http://arche.by

ARCHE

12-2010

ЗЬМЕСТ

5 **ВОЛЬГА ГАРБАЧОВА**. У барацьбе за правы і незалежнасьць

ПАДЗЕІ І ЎДЗЕЛЬНІКІ

8 **АЛЕНА ФІЛАТАВА** Ідэя дзяржаўнасьці на беларуска-літоўскіх землях у 1861—1864 гг.
15 **АЛЯКСАНДАР РАДЗЮК** «Мары» Ігната Арамовіча
18 **ІГНАТ АРАМОВІЧ** Мары. Успаміны аб партызанскім руху ў Гарадзенскім ваяводзтве ў 1863 і 1864 гг.
72 **АНДРЭЙ КІШТЫМАЎ** Першая рэйкавая вайна
86 **ЯН ТРЫНКОЎСКІ** Паўстанец 1863 году Антоні Санкевіч
95 **ЗІНАІДА АНТАНОВІЧ** У барацьбе за веру
99 **ВОЛЬГА ГАРБАЧОВА** Паўстанцы 1863 году на фотаздымках

РЭПРЭСІІ І ПЕРАСЬЛЕД

133 **АЛЯКСАНДАР РАДЗЮК** Рэпрэсіўная палітыка царызму на землях Беларусі ў 1863—1864 гг.
151 **АЛЯКСАНДАР РАДЗЮК** Зьнішчэньне шляхецкіх ваколіцаў на Гарадзеншчыне ў 1863—1864 гг.
174 **АЛЕСЬ СМАЛЯНЧУК** Гарадзенскія «мяцежнікі»
186 **ЗІНАІДА АНТАНОВІЧ, ВОЛЬГА ГАРБАЧОВА** Паўстаньне 1863—1864 гг. у лёсе рымска-каталіцкага сьвятарства Беларусі
203 **ВАЛЯНЦІНА ШАЎКАПЛЯС** Палітычны рэжым у Беларусі ў 60-я гг. XIX ст.
211 **ЛІЛІЯ КОЎКЕЛЬ** Канфіскацыя прыватных кніжных калекцыяў на беларускіх землях пасьля паўстаньня 1863 г.
222 **АЛЕНА СЕРАК** Працэс этапаваньня паўстанцаў 1863—1864 гг. у Сібір
237 **ВЯЧАСЛАЎ ПАЎЛАЎ** Паўстанцы з тэрыторыі Беларусі на пасяленьні ў Казанскай губэрні

258 **СЬВЯТЛАНА МУЛІНА** Удзельнікі паўстаньня 1863 году з Заходняга краю ў заходнесібірскай ссылцы

ГІСТАРЫЧНАЯ І КУЛЬТУРНАЯ ТРАДЫЦЫЯ

269 **ВАЛЯНЦІНА ЯНОЎСКАЯ** Хрысьціянскае духавенства Беларусі ў паўстаньні 1863—1864 гг.: гістарыяграфія праблемы

284 **АЛЯКСАНДАР ФЯДУТА** Сувораў супраць Мураўёва

РЭЦЭНЗІЯ

300 **АНДРЭЙ КІШТЫМАЎ** Новыя крыжаносцы

АЛЕСЬ СМАЛЯНЧУК

Гарадзенскія «мяцежнікі»

Французскі гісторык Марк Блок калісьці трапна ахарактарызаваў гісторыю як навуку пра чалавека ў часе. На жаль, айчынная гістарыяграфія збольшага ігнаравала гэтага самага чалавека. Асноўная ўвага ў нас традыцыйна надавалася палітычным, эканамічным, культурным і канфесійным падзеям, у якіх часцяком дамінаваў пэўны ідэалагічны канструкт ці сацыяльная функцыя (сацыяліст, памешчык, рэвалюцыянер, асветнік і г. д.). Зразумела, што пры гэтым нашае веданне мінулага звужалася і пераставала быць сапраўды гістарычным…

Такім самым аказаўся і лёс паўстання 1863 г. у айчыннай гістарычнай навуцы. Сёння мы ведаем з дзясятак імёнаў ягоных правадыроў на чале з славутым Кастусём Каліноўскім, і гэтае веданне праецыруем на ўсё паўстанне ды ўсіх ягоных удзельнікаў. Між тым нават К. Каліноўскі ў многіх даследаваннях выглядае хутчэй сімвалам сучаснай беларускасці, чым чалавекам сярэдзіны XIX ст.

Кім жа былі тыя, хто адгукнуўся на заклік Каліноўскага і ягоных паплечнікаў ды пайшоў у паўстанцкія атрады, каб змагацца за волю, здабываючы лепшую долю свайму краю і свайму народу?

Убачыць гэтых людзей дазваляюць беларускія архіўныя зборы. У Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі ў Гродне захаваліся матэрыялы Гарадзенскай ваенна-следчай камісіі. Сярод іх — і спіс мясцовых «мяцежнікаў», якія знаходзіліся пад следствам у перыяд з 10 лютага па 1 верасня 1863 г. і былі зняволеныя ў гарадзенскім турэмным замку. Спіс публікуецца ніжэй у форме табліцы ў перакладзе на беларускую мову.

Звесткі, атрыманыя з гэтага спіса, дазваляюць зрабіць пэўныя высновы адносна характару паўстання на Гарадзеншчыне. У прыватнасці, сярод тых, хто быў прыцягнуты Гарадзенскай ваенна-следчай камісіяй да адказнасці, можна адзначыць адносна высокую долю сялянства (22,3 %). Відавочна, што сяляне

Алесь Смалянчук — гісторык, доктар гістарычных навук. Прафэсар Эўрапейскага гуманітарнага ўнівэрсытэту, дырэктар Інстытуту гістарычных дасьледаваньняў Беларусі пры ЭГУ, рэдактар гадавіка антрапалягічнай гісторыі «Homo Historicus». Аўтар манаграфіі «Паміж краёвасьцю і нацыянальнай ідэяй. Польскі рух на беларускіх і літоўскіх землях. 1864—1917» (Санкт-Пецярбург, 2004). Неаднаразова друкаваўся ў «ARCHE», апошняя публікацыя — рэцэнзія «Дыскусія пра вытокі на фоне "ідэалягічнай рэвалюцыі"» (3/2008).

pawet.net

Гарадзеншчыны ў параўнанні з сялянствам іншых рэгіёнаў Беларусі і Літвы (ды нават і Польшчы!) больш актыўна падтрымалі паўстанне. Магчыма, да гэтага прычынілася агітацыя «Мужыцкай праўды», а таксама тэрытарыяльная блізкасць ахопленага паўстаннем Каралеўства Польскага.

Галоўнай сілай паўстання і тут была шляхта (цікава, што пісары Ваенна-следчай камісіі адрознівалі «дваранаў» ад «шляхціцаў»). Прадстаўнікі гэтага саслоўя складалі сярод арыштаваных 48,6 %. Пры гэтым сярод «мяцежнікаў» аказалася 13 прадстаўнікоў мясцовага чынавенства — ад калежскага асэсара да надворнага радцы (!). Мяшчане складалі 7,4 %, а духавенства было прадстаўлена толькі двума каталіцкімі ксяндзамі.

Геаграфія «мяцежнікаў» была даволі шырокай, але выразна дамінавалі Горадня (41) і Гарадзенскі павет (11). З іншых паветаў найбольш бунтарскімі аказаліся Беластоцкі павет у Гарадзенскай губерні і Лідскі павет у Віленскай губерні.

Самай значнай падзеяй паўстання ў Горадні стала спроба захопу цягніка групай «мяцежнікаў» на чале з начальнікам чыгуначнай станцыі Кульчыцкім 2 сакавіка 1863 г. На станцыі адбыўся бой. Частка групы здолела пакінуць Горадню, але большасць апынулася ў турэмным замку. У спісе фігуруюць 42 удзельнікі «хваляванняў» 2 сакавіка. Сярод іх было шмат вельмі маладых людзей. У прыватнасці, гэта гімназісты (усіх 14) разам з настаўнікам гімназіі Станіславам Навакоўскім. Дарэчы, паводле спіса, малодшаму ўдзельніку паўстання было 15 гадоў, а старэйшаму — 75. Сярэдні ўзрост арыштаваных быў каля 32 гадоў.

Найбольш вядомым «ваенным злачынцам» са спісу арыштаваных быў адстаўны штабс-капітан Станіслаў Завістоўскі, які камандаваў паўстанцкім атрадам. Ён быў дастаўлены ў гарадзенскую турму 18 чэрвеня. У той жа дзень (!) ягоную справу прадставілі вайсковаму губернатару. Канчаткова лёс С. Завістоўскага вызначыў камандуючы войскамі Віленскай вайсковай акругі. 10 ліпеня 1863 г. паўстанец быў расстраляны ў Ваўкавыску[1].

Не ўсе арыштаваныя здолелі з годнасцю вытрымаць выпрабаванні лёсу і ўмовы зняволення. Удзельнікі «хваляванняў» 2 сакавіка на гарадзенскай чыгунцы Адольф Кашуба (16 гадоў) і Юзаф Гамуліцкі (18 гадоў) далі паказанні, паводле якіх да адказнасці прыцягнулі 8 чалавек. Дарэчы, следства па іх справе цягнулася амаль два месяцы. Ягоныя матэрыялы камісія падала вайсковаму губернатару Горадні толькі 30 красавіка, у той час як тэрмін следства для большасці арыштаваных складаў 1—2 тыдні.

Месяцам найбольшых рэпрэсій стаў сакавік, калі 48 чалавек апынуліся пад следствам (для параўнання адзначым, што ў маі іх было толькі шасцёра). У ліпені з 29 арыштаваных 8 чалавек трапілі ў турму паводле даносу «немца Рашпіхлера» (так у тэксце). Наагул, большасць арыштаваных прымалі непасрэдны ўдзел у паўстанні, але каля 30 асобаў утрымліваліся ў зняволенні з фармулёўкай «паводле падазрэння».

[1] Rok 1863. Wyroki śmierci / Red. W. Studnicki. — Wilno, 1923. Электронная версія кнігі размешчана на сайце: http://arkushy.ru.

Таксама, неабходна адзначыць прысутнасць у гэтым спісе жанчын і дзяўчат, сярод якіх вылучаюцца постаці трох сясцёр: Схаластыкі, Леакадзіі і Камеліі Германовічуўнаў з пазначэннем «дочкі ўніяцкага святара». Гэта вельмі цікавая прыпіска, асабліва калі згадаць, што Уніяцкая царква была афіцыйна ліквідаваная расійскімі ўладамі яшчэ ў 1839 г.

Месцам зняволення «ваенных злачынцаў» стаў гарадзенскі турэмны замак, размешчаны ў будынку колішняга езуіцкага калегіума ў цэнтры Горадні. Ён не быў належным чынам падрыхтаваны да прыёму вялікай колькасці арыштантаў. Умовы ўтрымання зняволеных былі вельмі цяжкія. Даследчык гісторыі гарадзенскай турмы Вячаслаў Лісіцын адзначыў адсутнасць у памяшканні ў пачатку 60-х гг. XIX ст. каналізацыі і ацяплення. Таксама адсутнічалі або былі моцна пашкоджаныя драўляныя падлогі. Гэта стварала вялікія праблемы, тым больш што арыштаваным у справе паўстання былі забароненыя ўсе перадачы. Арыштанты не мелі магчымасці атрымліваць цёплае адзенне або харчы. У многіх камерах адсутнічала шкло ў вокнах, і адміністрацыя вырашала гэтую праблему з дапамогай дошак. У выніку ўзніклі вялікія праблемы з вентыляцыяй і чыстым паветрам. Сур’ёзнай праблемай таксама была вада. Турма не мела сваёй студні, і ваду дастаўлялі ў бочках з Нёмана. Яе якасць была вельмі кепская[2].

Вялікая колькасць арыштаваных у 1863 г. змусіла ўлады шукаць новыя турэмныя памяшканні. Яны паспрабавалі развязаць праблему, ператварыўшы ў турму гарадзенскі «Стары замак» XIV—XVI стст. Умовы ўтрымання зняволеных у гэтым замку таксама былі даволі цяжкія.

Спіс Гарадзенскай ваенна-следчай камісіі ўтрымлівае 148 прозвішчаў. Некаторыя з іх выклікаюць пэўныя сумненні ў дакладнасці напісання. Аднак ніякіх правак у тэкст спісу не ўносілася. Наагул, параўнанне почыркаў дазваляе сцвярджаць, што дакумент складалі прынамсі тры пісары.

Нягледзячы на верагодныя недакладнасці спісу, ён знаёміць нас з гарадзенскімі «мяцежнікамі», даносіць атмасферу паўстання, загнанага ў турэмныя казематы. Ён дапамагае ўбачыць Чалавека паўстання — таго, хто ў большасці даследаванняў ніколі не выходзіць з ценю Кастуся Каліноўскага, Валерыя Урублеўскага, Зыгмунта Серакоўскага ды іншых правадыроў. Гэта постаці «другога плану», якія неслі на сабе асноўны цяжар змагання і без якіх ні само паўстанне, ні ягоныя правадыры ніколі не сталі б гонарам беларускай гісторыі.

2 Лисицын В. За тюремной стеной. История гродненской тюрьмы. XIX — 1939 г. Гродно, 2003. С. 45—46, 153—155.

Спіс асобаў, прыцягнутых да следства Гарадзенскай ваенна-следчай камісіяй з 10 лютага па 1 верасня 1863 г.[3]

№	Імя, прозвішча	Узрост	Пасада, саслоўная прыналежнасць	Падстава для арышту, дата зняволення
1	Антон Блажэеўскі	28	Калежскі сакратар, чыноўнік Гарадзенскага «приказа общественного призрения»	Падчасператрусу знайшлі «билеты с символическими знаками»; з 31 студзеня 1863 г.
2	Войцех Рачынскі	18	Сын чыноўніка Полацкай гарадской паліцыі	Падазрэнне ў кантактах з паўстанцамі і падробцы пашпарта; з 10 лютага 1863 г.
3	Фадзей Гадлеўскі	—	Ксёндз-настаяцель Сакалянскай парафіі	Падазрэнне ў «подстрекательстве крестьян к мятежу»; з 10 лютага 1863 г.
4	Юзаф Клапатоўскі	38	Упраўляючы маёнткам графа Валовіча, дваранін Плоцкай губ.	Падазрэнне ў кантактах з паўстанцамі, супрацьдзеянне рэкруцкаму набору і «нарушение покоя мирных жителей»; з 21 лютага 1863 г.
5	Войцех Якубельскі	32	Бургамістр мястэчка Сапоцкіна, дваранін Аўгустоўскай губ.	Падазрэнне ў кантактах з паўстанцамі, супрацьдзеянне рэкруцкаму набору і «нарушение покоя мирных жителей»; з 21 лютага 1863 г.
6	Віктар Маеўскі	46	Мешчанін Аўгустоўскай губ.	Падазрэнне ў кантактах з паўстанцамі, супрацьдзеянне рэкруцкаму набору і «нарушение покоя мирных жителей»; з 21 лютага 1863 г.
7	Антон Нядзвецкі	51	Дваранін Аўгустоўскай губ.	Падазрэнне ў кантактах з паўстанцамі, супрацьдзеянне рэкруцкаму набору і «нарушение покоя мирных жителей»; з 21 лютага 1863 г.
8	Антон Грабоўскі	18	Дваранін Варшаўскай губ.	Падазрэнне ў кантактах з паўстанцамі, супрацьдзеянне рэкруцкаму набору і «нарушение покоя мирных жителей»; з 21 лютага 1863 г.
9	Юзаф Гамуліцкі	18	дваранін Гарадзенскай губ.	За намер 2 сакавіка выехаць з Горадні на цягніку дзеля далучэння да паўстанцаў пад камандаваннем загадчыка Гарадзенскай чыгуначнай станцыі Кульчыцкага; з 5 сакавіка 1863 г.

[3] Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі ў Гродне. Ф. 3, воп. 1, спр. 33, арк. 1 адв. — 22 адв.

10	Іпаліт Зуброўскі	55	Памешчык Гарадзенскай губ.	За «подстрекательство Гомулицкого к участию в мятеже»; з 5 сакавіка 1863 г.
11	Адольф Кашуба	16	Вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 2 сакавіка 1863 г.
12	Восіп Кашуба	18	Вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 2 сакавіка 1863 г.
13	Станіслаў Рамбіцкі	17	Вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 2 сакавіка 1863 г.
14	Іван Казімірскі	39	Бухгалтар Гарадзенскай Палаты дзяржаўнай маёмасці	Падазрэнне ва ўдзеле ў «хваляваннях». Гамуліцкі бачыў за чытаннем брашураў «возмутительного содержания»
15	Антон Галконд	21	Чыноўнік Гарадзенскай Палаты дзяржаўнай маёмасці	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 2 сакавіка 1863 г.
16	Восіп Кандзінскі	17	Вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
17	Іван Жук	19	Вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
18	Юльян Пушкарэвіч	20	Сын краўца	Паводле паказанняў Кашубы, атрымліваў «Хорунгвь свободы»; з 21 сакавіка 1863 г.
19	Казімір Самулінскі	21	«Письмоводитель» міравога пасрэдніка Шаптыра	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
20	Казімір Талочка	26	Чыноўнік Гарадзенскага дэпутацкага сходу	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка, «взят на месте происшествия, ранен штыком в правое плечо»; з 5 сакавіка 1863 г.
21	Вікенці Жукоўскі	18	Сын адстаўнога салдата	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
22	Адольф Шмідт	28	Аптэкар у Горадні	Удзел у паўстанні; з 20 сакавіка 1863 г.
23	Вільгельм Грабавецкі	27	«Письмоводитель» канторы Друскеніцкіх мінеральных водаў	За «подстрекательство Гомулицкого к участию в мятеже»; з 5 сакавіка 1863 г.
24	Станіслаў Куроўскі	19	Ураджэнец Люблінскай губ.	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 8 сакавіка 1863 г.
25	Фёдар Ружко	32	Прускі падданы, ахоўнік чыгункі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
26	Казімір Крэвень	—	Селянін Сакольскага пав., рабочы чыгункі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
27	Іван Філістовіч	23	Селянін Вілейскага пав., рабочы чыгункі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
28	Іван Жмайловіч	41	Дваранін Кобрынскага пав.	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
29	Юльян Краскоўскі	25	Служачы пры чыгунцы, дваранін Гарадзенскай губ.	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.

30	Георгі Краскоўскі	17	Служачы пры чыгунцы, дваранін Гарадзенскай губ.	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
31	Баляслаў Ізбіцкі	34	Калежскі рэгістратар, служачы Гарадзенскага губернскага праўлення	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка разам з Ю. Краскоўскім; з 5 сакавіка 1863 г.
32	Антон Багатырэвіч	17	Вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
33	Аўгуст Шэршыновіч	19	Вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
34	Кліменці Ізбіцкі	14	Вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
35	Антон Квяткоўскі	18	Вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
36	Станіслаў Крэйбіх	18	Вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
37	Аляксандр Букраба	20	Вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
38	Антон Ржажнецкі	18	Былы вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 15 сакавіка 1863 г.
39	Станіслаў Шантыр	23	Дваранін Гарадзенскай губ.	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 16 сакавіка 1863 г.
40	Уладзімір Баршчыўскі	20	Вучань аптэкара	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка (паказанні Гамуліцкага); з 16 сакавіка 1863 г.
41	Юльян Баяроўскі	29	Чыноўнік Гарадзенскай грамадзянскай палаты	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка (паказанні Гамуліцкага); з 15 сакавіка 1863 г.
42	Антон Сямашка	22	Былы вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка (паказанні Гамуліцкага); з 5 сакавіка 1863 г.
43	Станіслаў Блашынскі	23	Друкар Гарадзенскага губернскага праўлення	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка (паказанні Гамуліцкага); з 15 сакавіка 1863 г.
44	Карл Янкоўскі	30	Друкар Гарадзенскага губернскага праўлення	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
45	Адольф Шыдлоўскі	20	Чыноўнік Гарадзенскага губернскага праўлення	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
46	Януары Гартунг	18	Вучань Гарадзенскай гімназіі	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
47	Восіп Высоцкі	23	Чыноўнік канцылярыі начальніка Гарадзенскай губ.	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
48	Міхайла Высоцкі	22	Чыноўнік Гарадзенскай палаты дзяржаўных маёмасцяў	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
49	Генрых Далянскі	22	Былы студэнт Пецярбургскага ўніверсітэта	За ўдзел у «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.

50	Станіслаў Навакоўскі	28	Настаўнік Гарадзенскай гімназіі	За «подговор» да паўстання; з 16 сакавіка 1863 г.
51	Уладзіслаў Пачэбут (Пачобут?)	25	Памешчык Ваўкавыскага пав.	Па падазрэнні ва ўдзеле ў «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
52	Адам Пржыбылка	19	Тэлеграфіст Гарадзенскага чыгуначнага вакзала	Па падазрэнні ва ўдзеле ў «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
53	Станіслаў Развадоўскі	19	Вучань аптэкара	Па падазрэнні ва ўдзеле ў «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
54	Іван Эйслер	21	Вучань аптэкара	Па падазрэнні ва ўдзеле ў «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
55	Любамір Ястржэмбскі	32	Служачы чыгункі	Па падазрэнні ва ўдзеле ў «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
56	Леан Ястржэмбскі	17	Служачы чыгункі	Па падазрэнні ва ўдзеле ў «хваляваннях» 2 сакавіка; з 5 сакавіка 1863 г.
57	Адам Мазюн	40	Селянін Гарадзенскага пав.	За падбухторванне да паўстання сялян в. Парэчча; з 29 красавіка 1863 г.
58	Мацвей Мазюк	42	Селянін Гарадзенскага пав.	За падбухторванне да паўстання сялян в. Парэчча; з 29 красавіка 1863 г.
59	Каспер Залескі	18	Шляхціц Астраленскага пав.	Узяты на месцы бою атрадамі палкоўнікаў Пенаржэўскага і Вернера; з 29 красавіка 1863 г.
60	Людвік Казлоўскі	26	Селянін Аўгустоўскай губ.	Узяты на месцы бою атрадамі палкоўнікаў Пенаржэўскага і Вернера; з 29 красавіка 1863 г.
61	Сямён Круповіч	51	Аднадворац Лідскага пав. Віленскай губ.	Узяты на месцы бою атрадамі палкоўнікаў Пенаржэўскага і Вернера; з 29 красавіка 1863 г.
62	Дамінік Тароніс	51	Селянін Лідскага пав. Віленскай губ.	Узяты на месцы бою атрадамі палкоўнікаў Пенаржэўскага і Вернера; з 29 красавіка 1863 г.
63	Антон Бартгрыевіч	30	Селянін Лідскага пав. Віленскай губ.	Узяты на месцы бою атрадамі палкоўнікаў Пенаржэўскага і Вернера; з 29 красавіка 1863 г.
64	Валяр’ян Лазавіцкі	25	Аднадворац Гарадзенскага пав.	Узяты на месцы бою атрадамі палкоўнікаў Пенаржэўскага і Вернера; з 29 красавіка 1863 г.
65	Ян Вільберг	18	Селянін Лідскага пав. Віленскай губ.	Узяты на месцы бою атрадамі палкоўнікаў Пенаржэўскага і Вернера; з 29 красавіка 1863 г.

66	Мацвей Адашкевіч	44	Селянін Гарадзенскага пав.	Узяты на месцы бою атрадамі палкоўнікаў Пенаржэўскага і Вернера; з 29 красавіка 1863 г.
67	Восіп Зуброўскі	25	Селянін Гарадзенскага пав.	Узяты на месцы бою атрадамі палкоўнікаў Пенаржэўскага і Вернера; з 29 красавіка 1863 г.
68	Канстанцін Талочка	25	Дваранін Гарадзенскай губ.	Узяты на месцы бою атрадамі палкоўнікаў Пенаржэўскага і Вернера; з 29 красавіка 1863 г.
69	Якаў Жукоўскі	25	Мешчанін Горадні	Узяты на месцы бою атрадамі палкоўнікаў Пенаржэўскага і Вернера; з 29 красавіка 1863 г.
70	Аляксандр Казлоўскі	26	Памешчык Гарадзенскай губ.	Па падазрэнні ў кантактах з паўстанцамі; з 14 мая 1863 г.
71	Станіслаў Зубалевіч	23	Мешчанін г. Ваўкавыска	Па падазрэнні ў кантактах з паўстанцамі; з 14 мая 1863 г. (пісар Казлоўскага)
72	Іван Грыцкевіч	22	Вольнаадпушчанік памешчыка Казлоўскага, ураджэнец Гарадзенскай губ.	Па падазрэнні ў кантактах з паўстанцамі; з 14 мая 1863 г.
73	Міхаіл Міхайлоўскі	40	Адстаўны вахмістр Украінскага ўланскага палка	Па падазрэнні ў кантактах з паўстанцамі; з 14 мая 1863 г.
74	Эрнест Ржаняніцкі	48	Дваранін Гарадзенскай губ.	Па падазрэнні ў кантактах з паўстанцамі; з 14 мая 1863 г.
75	Іван Ожэ	17	Вучань Гарадзенскай гімназіі	Па падазрэнні ва ўдзеле ў «хваляваннях» 2 сакавіка; з 16 мая 1863 г.
76	Канстанцін Касмоўскі	42	Калежскі асэсар, сакратар Гарадзенскага «Приказа общественного призрения»	Па падазрэнні ў зборы грошай «в пользу восстания»; з 10 чэрвеня 1863 г.
77	Восіп Хоміч	42	Надворны радца, «непременный член» Гарадзенскай будаўнічай камісіі	Па падазрэнні ў зборы грошай «в пользу восстания»; з 10 чэрвеня 1863 г. (прыпіска: «У турэмным замку не ўтрымліваўся»)
78	Юзаф Стычынскі	27	Селянін Аўгустоўскага пав., ямшчык Сапоцкінскай станцыі	За перадачу ліста ў «шайку мятежников»; з 13 чэрвеня 1863 г.
79	Тэадаіла Калантаева	50	Удава адстаўнога капітана	За кантакты са Стычынскім; з 13 чэрвеня 1863 г. (прыпіска: «У турэмным замку не ўтрымлівалася»)
80	Эдуард Мацэевіч	23	Дваранін Віленскай губ.	За кантакты са Стычынскім; з 13 чэрвеня 1863 г.
81	Аляксандр Эйсмант	-	Губернскі сакратар, «смотритель» Гарадзенскай гарадской бальніцы	За кантакты са Стычынскім; з 13 чэрвеня 1863 г. (прыпіска: «У турэмным замку не ўтрымліваўся»)

82	Рудольф Мантовіч	55	Памешчык Гарадзенскай губ.	За дастаўку паўстанцам харчавання; з 13 чэрвеня 1863 г.
83	Ян Лaговіч	30	Вольнадпушчанік Аўгустоўскай губ. (аканом Мантовіча)	За дастаўку паўстанцам харчавання; з 13 чэрвеня 1863 г.
84	Якаў Станкевіч	32	Аднадворац Ковенскага пав.	За падбухторванне да паўстання; з 15 чэрвеня 1863 г.
85	Іван Жмайловіч	41	Дваранін Ковенскага пав.	За знаходжанне ў «шайке мятежников»; з 18 чэрвеня 1863 г.
86	Станіслаў Завістоўскі	46	Адстаўны штабс-капітан	За камандаванне «шайкой мятежников»; з 18 чэрвеня 1863 г.
87	Пётр Скірмунт	23	«Вольный человек» Гарадзенскага пав.	Па падазрэнні ва ўдзеле ў паўстанні; з 26 чэрвеня 1863 г.
88	Міхаіл Талочка	21	Дваранін Гарадзенскага пав.	За знаходжанне ў «шайке»; з 29 чэрвеня 1863 г.
89	Людвік Акінчыц	24	Вольнапрактыкуючы лекар Ваўкавыскага пав.	За садзейнічанне паўстанню; з 25 чэрвеня 1863 г.
90	Міхаіл Юроўскі	52	Памешчык Гарадзенскага пав.	За садзейнічанне паўстанню; з 29 чэрвеня 1863 г.
91	Фелікс Вайнеўш	44	Ксёндз Гарадзенскага пав.	За падбухторванне да паўстання; з 3 ліпеня 1863 г.
92	Станіслаў Сянькоўскі	49	Мешчанін Гарадзенскага пав.	За садзейнічанне паўстанню; з 5 ліпеня 1863 г.
93	Міхаіл Панятоўскі	52	Калежскі сакратар	За садзейнічанне паўстанню; з 5 ліпеня 1863 г.
94	Генрых Панятоўскі	15	Сын М. Панятоўскага	За садзейнічанне паўстанню; з 5 ліпеня 1863 г.
95	Іван Лунеўскі	29	Дваранін Гарадзенскай губ.	За садзейнічанне паўстанню; з 5 ліпеня 1863 г.
96	Дзіяніс Касынскі	-	Дваранін Гарадзенскай губ.	За ўдзел у паўстанні; з 19 ліпеня 1863 г.
97	Фадзей Арцішэк	-	Селянін Гарадзенскага пав.	За ўдзел у паўстанні; з 19 ліпеня 1863 г.
98	Вікенцій Асвецінскі	35	Селянін Гарадзенскай губ.	За ўдзел у павешанні лесніка Юсціновіча; з 25 ліпеня 1863 г.
99	Дамінік Талінскі	32	Селянін Гарадзенскай губ.	За ўдзел у павешанні лесніка Юсціновіча; з 25 ліпеня 1863 г.
100	Іосіф Гваздко	35	Селянін Гарадзенскай губ.	За ўдзел у павешанні лесніка Юсціновіча; з 25 ліпеня 1863 г.
101	Іван Талінскі	32	Селянін Гарадзенскай губ.	За ўдзел у павешанні лесніка Юсціновіча; з 25 ліпеня 1863 г.
102	Іосіф Казлоўскі	30	Селянін Гарадзенскай губ.	За ўдзел у павешанні лесніка Юсціновіча; з 25 ліпеня 1863 г.
103	Аляксандр Станкевіч	30	Селянін Гарадзенскай губ.	За ўдзел у павешанні лесніка Юсціновіча; з 25 ліпеня 1863 г.
104	Іван Гжыдко	48	Селянін Гарадзенскай губ.	За ўдзел у павешанні лесніка Юсціновіча; з 25 ліпеня 1863 г.

105	Іван Рагоўскі	33	Шляхціц Гарадзенскай губ.	За ўдзел у павешанні лесніка Юсціновіча; з 25 ліпеня 1863 г.
106	Ігнацы Палуяноўскі	35	Шляхціц Гарадзенскай губ.	За знаходжанне ў «шайке»; з 25 ліпеня 1863 г.
107	Эдуард Гінтаўт	32	Дваранін Гарадзенскай губ.	За пакушэнне на жыццё селяніна Рабічкі, кантакты з паўстанцамі; з 29 ліпеня 1863 г.
108	Вільгельм Гумель	37	Жыхар мястэчка Супрасля	Абвінавачаны ў кантактах з паўстанцамі паводле паказанняў немца Рашпіхлера; з 29 ліпеня 1863 г.
109	Ян Вільчыкевіч	45	Дваранін Гарадзенскай губ.	Абвінавачаны ў кантактах з паўстанцамі паводле паказанняў немца Рашпіхлера; з 29 ліпеня 1863 г.
110	Міхаіл Айзілевіч	49	Селянін Беластоцкага пав. Гарадзенскай губ.	Абвінавачаны ў кантактах з паўстанцамі паводле паказанняў немца Рашпіхлера; з 29 ліпеня 1863 г.
111	Адам Маленда	50	Селянін Беластоцкага пав. Гарадзенскай губ.	Абвінавачаны ў кантактах з паўстанцамі паводле паказанняў немца Рашпіхлера; з 29 ліпеня 1863 г.
112	Міхаіл Іопшаль	39	Мешчанін г. Беластока	Абвінавачаны ў кантактах з паўстанцамі паводле паказанняў немца Рашпіхлера; з 29 ліпеня 1863 г.
113	Антон Лавіцкі	45	Дваранін Гарадзенскай губ.	Абвінавачаны ў кантактах з паўстанцамі паводле паказанняў немца Рашпіхлера; з 29 ліпеня 1863 г.
114	Вільгельм Лангейм	28	Падданы Прусіі	Абвінавачаны ў кантактах з паўстанцамі паводле паказанняў немца Рашпіхлера; з 29 ліпеня 1863 г.
115	Міхаіл Рыбакевіч	23	Мешчанін Беластоцкага пав.	Абвінавачаны ў кантактах з паўстанцамі паводле паказанняў немца Рашпіхлера; з 29 ліпеня 1863 г.
116	Канстанцін Пякарскі	22	Мешчанін г. Беластока	За знаходжанне ў «шайке»; з 26 ліпеня 1863 г.
117	Іван Дзяконскі	24	Дваранін Бельскага пав.	За знаходжанне ў «шайке»; з 3 жніўня 1863 г.
118	Вікенцій Пісанко	19	Аднадворац Беластоцкага пав.	За знаходжанне ў «шайке»; з 3 жніўня 1863 г.
119	Цылістыян Цеханоўскі	32	Вольнапрактыкуючы лекар г. Горадні	Па падазрэнні, што быў тайным агентам Цэнтральнага камітэта ў Горадні і павеце; з 5 ліпеня 1863 г.

120	Станіслаў Сільвестровіч	30	Памешчык Гарадзенскага пав.	Па падазрэнні, што быў тайным агентам Цэнтральнага камітэта ў Горадні і павеце; з 5 ліпеня 1863 г.
121	Сігізмунд Урублеўскі	19	Былы студэнт Кіеўскага ўніверсітэта	Па падазрэнні, што быў тайным агентам Цэнтральнага камітэта ў Горадні і павеце; з 5 ліпеня 1863 г.
122	Фелікс Шумкоўскі	75	Памешчык Беластоцкага пав.	За дастаўку харчавання паўстанцам; з 8 жніўня 1863 г.
123	Алаізы Шумкоўскі	41	Сын Ф. Шумкоўскага	За дастаўку харчавання паўстанцам; з 8 жніўня 1863 г.
124	Антон Міневіч	45	Дваранін Беластоцкага пав.	За дастаўку харчавання паўстанцам; з 8 жніўня 1863 г.
125	Мацвей Дзюбінскі	47	Арганіст, селянін Беластоцкага пав.	За дастаўку харчавання паўстанцам; з 8 жніўня 1863 г.
126	Іван Радомскі	30	Шляхціц Беластоцкага пав.	За дастаўку харчавання паўстанцам; з 8 жніўня 1863 г.
127	Іван Якавец	23	Селянін Беластоцкага пав.	За дастаўку харчавання паўстанцам; з 8 жніўня 1863 г.
128	Францішка Цераскоўна	30	Удава адстаўнога салдата	За дастаўку харчавання паўстанцам; з 8 жніўня 1863 г.
129	Аляксей Чаглакоў	32	Былы станавы прыстаў	За неданясенне пра знаходжанне «шайки» паводле паказанняў сялянаў
130	Леапольд Валіцкі	50	Памешчык Гарадзенскага пав.	За садзейнічанне паўстанню; з 6 жніўня 1863 г.
131	Юзаф Шмігер	57	Аканом памешчыка Валіцкага, дваранін Гарадзенскай губ.	За садзейнічанне паўстанню; з 6 жніўня 1863 г.
132	Юзаф Юнг	50	Упраўляючы памешчыка Валіцкага, дваранін Гарадзенскай губ.	За садзейнічанне паўстанню; з 6 жніўня 1863 г.
133	Іван Станішэўскі	42	Дваранін Гарадзенскай губ.	За садзейнічанне паўстанню; з 6 жніўня 1863 г.
134	Іван Пуховіч	28	Аднадворац Гарадзенскай губ.	За садзейнічанне паўстанню; з 6 жніўня 1863 г.
135	Схаластыка Германовічуўна	39	Дачка ўніяцкага святара	За садзейнічанне паўстанню; з 6 жніўня 1863 г.
136	Леакадзія Германовічуўна	30	Дачка ўніяцкага святара	За садзейнічанне паўстанню; з 6 жніўня 1863 г.
137	Камелія Германовічуўна	28	Дачка ўніяцкага святара	За садзейнічанне паўстанню; з 6 жніўня 1863 г.
138	Данат Ванароўскі	46	Ляснік мястэчка Езеры (суч. Азёры)	За садзейнічанне паўстанню; з 6 жніўня 1863 г.
139	Аляксандр Міхайлоўскі	52	Селянін Гарадзенскай губ.	За садзейнічанне паўстанню; з 6 жніўня 1863 г.
140	Дамінік Раманоўскі	47	Дваранін Гарадзенскай губ.	За садзейнічанне паўстанню; з 12 жніўня 1863 г.

141	Пелагея Рamanoўская	15	Дачка Д. Раманоўскага	За садзейнічанне паўстанню; з 12 жніўня 1863 г.
142	Юлія Нажымская	32	Дваранка Гарадзенскай губ.	За садзейнічанне паўстанню; з 12 жніўня 1863 г.
143	Ульян Аблашэвіч	25	Селянін Гарадзенскага пав.	За знаходжанне ў «шайке»; з 15 жніўня 1863 г.
144	Венядзікт Забела	59	Дваранін Гарадзенскай губ.	За нясвоечасовае данясенне пра тое, што паўстанцы бралі харчаванне ў памешчыка Незабітоўскага; з 25 жніўня 1863 г.
145	Сцяпан Свянціцкі	43	«Вольный человек» Мінскай губ.	За нясвоечасовае данясенне пра тое, што паўстанцы бралі харчаванне ў памешчыка Незабітоўскага; з 25 жніўня 1863 г.
146	Павел Крупель	33	Шляхціц Гарадзенскай губ.	За нясвоечасовае данясенне пра тое, што паўстанцы бралі харчаванне ў памешчыка Незабітоўскага; з 25 жніўня 1863 г.
147	Іосіф Сурконт	27	Шляхціц Лідскага пав. Віленскай губ.	За нясвоечасовае данясенне пра тое, што паўстанцы бралі харчаванне ў памешчыка Незабітоўскага; з 25 жніўня 1863 г.
148	Карл Палуяноўскі	38	Дваранін Гарадзенскай губ.	За нясвоечасовае данясенне пра тое, што паўстанцы бралі харчаванне ў памешчыка Незабітоўскага; з 25 жніўня 1863 г.

pawet.net